

Bud- stikka

Kommunikasjonsskrift for NORSK
POSTHISTORISK SELSKAP

Prøvenummer - september 1995

Kjære medlem og leser !

Med disse linjer har jeg offisielt påtatt meg å stable på bena et kommunikasjonsskrift for Norsk Posthistorisk Selskap. Faktisk det første i Selskapets snart 20-årige historie. Formannens egne tanker og (hjertesukk) på forsommeren overbeviste meg om at jeg i hvert fall en periode skal bidra til en bedret kommunikasjon mellom styre og medlemmer (eller omvendt), og kanskje etter hvert også kunne bidra med et og annet spennende innenfor vårt interesseområde - **posthistorie**.

Når disse linjer skrives er jeg fortsatt på amatørstadiet når det gjelder å behandle og utnytte computeren, men hvorfor fortvile ? Jeg må gjøre det på min måte og lære etter hvert. Men tar selvsagt imot gode råd og konstruktive innspill, særlig når gjelder stoff til vårt lille «blad».

Det var det jeg hadde på hjertet i første omgang, og husk at redaksjonens adresse er: **Wilstersvei 14 B, 0580 OSLO**. Vi møtes i neste nummer.

Vennlig hilsen

Tor Østlund

FORMANNENS HJØRNE:

Det dere nå holder i hånden er det første spede forsøk på å få i stand et informasjonsskrift i Norsk Posthistorisk Selskap. Det er også et resultat av at Tor Østlund har vært velvillig nok til å stille opp som redaktør. Hva fortsettelsen skal bli er opp til medlemmene. Skribentene er nemlig dere.

Så lenge jeg har vært medlem av NPS har det hevet seg røster med forslag om et eller annet «tidsskrift». Det har desverre aldri blitt noe av, - før nå. Viktigheten av at medlemmene tar pennen fatt (eller PC-en for dem som har slikt) og skriver det som måtte ligge hjertet nærmest når det gjelder posthistorie, behøver vel ikke nevnes. Jeg, - og mange med meg - vet at det finnes MASSE ressurser innen norsk filateli. Det kan være personer som forsker på lokale postruter, hjemstedssamling, bruk av stempler, hjelpestempler, sensur, portotakster egentlig hva som helst innen posthistorie. Vitsen er at Tor Østlund får litt å sortere av stoff.

Derfor denne henstilling til alle medlemmene om bidrag i form av skrevne ord, og selvsagt også litt materiale nå og da til illustrasjoner. her har vi MYE å bidra med til hverandre.

I skrivende stund vet jeg heller ikke hva resultatet blir av en del nye tanker som skal diskuteres innen styret i Selskapet. Selv må jeg innrømme at jeg er spent på hva som kommer inn av materiale til auksjonen. Alle av oss er tross alt samlere som har drevet med dette noen år, og det skulle forundre meg svært mye om ikke alle har et eller annet interessant som ikke passer inn i egen samling. Det er sikkert noe

ANDRE kan bruke. Trenden er i hvert fall lagt til endring, - jfr det første skrivet jeg sendte ut til medlemmene om «nye tanker og hjertesukk». Her ble en større generøsitet etterlyst når det gjelder både opplysninger, hjelp for øvrig og ikke minst materiale til medlemmer.

Jeg vet jo ikke om mine henstillinger virker, eller om noen vil ta disse fornærmelig opp. Den sjansen er jeg villig til å ta. En større aktivitet er etterlyst av ganske mange medlemmer. Når nå hansken er tatt opp og forsøk gjøres for å øke aktiviteten, er det en del ting som er temmelig nærliggende:

Styret MÅ ha tilbakemeldinger fra medlemmene. Styret MÅ kunne stole på at medlemmer støtter opp om de endringer som gjøres. redaktøren MÅ kunne stole på at DERE skriver.

Det er nemlig en sannhet som har blitt tydeligere og tydeligere for meg ettersom tiden går: Desto mer man gir - desto mer får man. Hvis alle gir vil også alle få.

Ivar Sundsbø

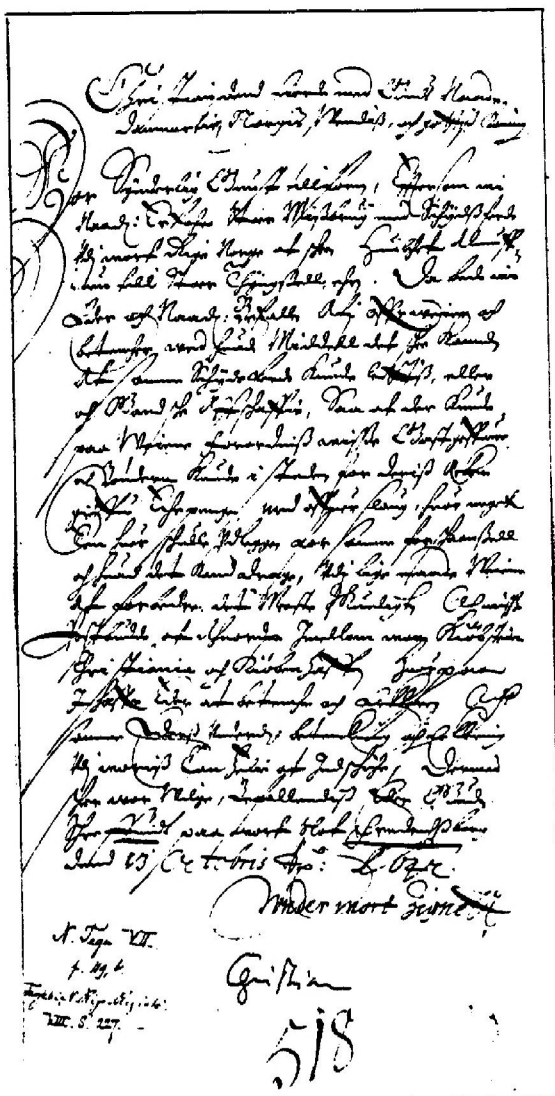
BREVET !!!! 13. OKTOBER 1642

Mellom 1536 og 1814 hadde Danmark-Norge hatt 10 konger men bare en av dem er hedret med norsk frimerke - nemlig Kristian IV - som så på Norge som et verdifullt land. Han regjerte i hele 60 år og var sterkt opptatt av å utnytte landets rikdommer i havet og skogene, og ikke minst bergverksdriften.

Det var derfor naturlig at det var i hans regjeringstid at Norge fikk et ordnet postvesen til avløsning av budstikker, kurerer og leilighets-skyss av brev. Danmark hadde allerede i 1624 fått et postverk med forbindelse til det europeiske postnett. Spørsmålet om en lignende ordning i Norge ble reist omtrent samtidig, uten at det førte til noe. Det skjedde først da den unge og handlekraftige Hannibal Sehested ble utnevnt til lensherre på Akershus og statholder i Norge våren 1642.

Høsten samme år var han i København og giftet seg med en av kongens døtre, og fikk samtidig utvirket en befaling/et kongebrev om å organisere en posttjeneste - mellom Christiania og København. Mange har opp gjennom årene vært på jakt etter dette dokumentet, som også må regnes som den første spede begynnelse på et postvesen i Norge. Og hvor var brevet å finne? Jo, i Riksarkivet på Kringsjå i Oslo. Det var Postens historiske konsulent, avdelingsarkivar Knut Sprauten, som i forbindelse med diverse undersøkelser om Postens tilblivelse i Norge, også fant dette brevet.

Men ennå skulle det ta noen år før Hannibal Sehested utpekte en annen herre i kretsen rundt Kristian IV - Henrik Morian - som fikk oppdraget med å organisere den norske postordningen og privilegiet på driften. Selv fikk han liten glede av privilegiet, han døde på en reise og ble begravet 23. november 1648 i Kongelf, men privilegiet gjaldt i ytterligere 20 år for hans familie.

NYTT FRA POSTEN:

Posthistorien er en vesentlig del av Norgeshistorien, som Posten er et viktig ledd i samfunnsmaskineriet. Og for å si det litt enkelt; hadde det ikke vært for Posten, hadde det neppe vært noe Posthistorisk Selskap.

Posten skal markere 350-års jubileum i 1997, og frem mot jubileet skal det utgis 3 frimerkehefter, som skal understreke og fortelle oss om begivenheten. Det første heftet kommer 22. september, og skal gi oss historien om de viktigste tjenestetilbudene, i den rekkefølgen de ble innført. Altså har vi med å gjøre grunnleggende lærdom for enhver posthistoriker. Redaktøren har som kjent tette relasjoner til det omtalte postverk, og bringer herved informasjon om 95-utgaven, slik den fremkommer i Frimerkeposten.

BREVPOST 1647

Det var behovet for brevveksling som skapte organiserte postforbindelser verden over – også i Norge. Brevet var den eneste tjenesten Posten hadde å tilby fra starten. Et brev har da også fått en dominerende plass på frimerket. Et lakksegl forteller om lukkemetoden og «franco» om betalingsmåten. Men bakom skimter vi portrettet av statholder Hannibal Sehested og hans navnetrekk – mannen som tok initiativet til et norsk postvesen.

AVISER OG BLAD 1660

Avisenes og bladenes historie i Norge er nært knyttet til Postens historie. Den første nyhetsavisen som ble sendt i norsk post, var

håndskrevet og ble utgitt av generalpostmester i Norge og postmester i Christiania, Jacob Jensen.

Med et utsnitt av dagens enorme mengder blad og aviser som bakgrunn, viser frimerket et eksemplar av «Norske Intelligenz-Sedler» som i 1763 kom ut som den første virkelige norske avis. Bladene er representert med en forside som lover både «Oplysning, Underholdning og nyttige Kundskabers Udbredelse.»

VERDIBREV 1745

Naturlig nok vokste det etter hvert frem et behov for å sende også verdier i posten. Behovet ble forsterket og kravene vokste etter at Danmark-Norge fikk sin første seddelbank i 1736, og at det ble satt i omløp sedler ned til 1 riksdaler.

Et kongelig reskript datert 15. februar 1745 påbød at brev med bankosedler skulle mottas og betales etter vekt.

Fra den datoen er verdibrev en postal tjeneste i Norge, som altså kan markeres med et 250-års jubileum i år.

Med et dominerende lakk-segl og med etiketter og påskrifter forteller frimerket en hel liten historie, også at rekommandert post har vært med på å fylle behovet for å sende verdier i posten.

PAKKEPOST 1827

Kapasiteten i postrutene har bestemt pakkepostens utvikling. Så lenge postfremføringen skjedde til fots og på hesteryggen, hadde de mer enn nok med å frakte den økende brevmengden.

Frimerket gjengir stempler fra «Constitutionen» og «Prinds Carl», landets første dampskip. De ble satt i rute i 1827, og det året regnes også som pakkepostens «fødselsår» i Norge., selv om skipene bare gikk i sommerhalvåret.

Egne pakkepoststempler og merkelapp i frimerkemotivet minner om den videre utvikling med nye kommunikasjonsmidler – en utvikling som har gjort Posten til landets ledende transportør av lett gods.

POSTSTEMPLER 1845

Det var Børskomiteen i Christiania som foreslo at det skulle tas i bruk poststempler i Norge slik det var vanlig i andre land. Det første norske

poststempel er det åttekantede pakkepost-stemplet fra Christiania med første kjente stemplingsdato 7.1.1845. Altså kan vi i år notere et 150-års jubileum.

Frimerket er en kavalkade over poststemplenes historie i Norge. I rød, blå og svart stempelfarge finner vi det meste, fra det kjente åttekantede til et av dagens forseggjorte førstedagsstempler, foruten at vi kan lete oss frem til riststempel, nummerstempel, rundt navnestempel og maskinstempel.

FRIMERKER 1855

Det blå Norge nr 1 med Riksvåpenet, utagget og uten landets navn, gjorde 1855 til et tidsskille i norsk posthistorie. Sammen med innføringen av enhetsporto var frimerket en stor og gunstig reform for kundene, også i verdensmålestokk. Allerede første året steg brevmengden betraktelig, og etter hvert ble også grunnlaget lagt for en av verdens mest utbredte hobbyer. 4-skillingsmerket fra 1855 er «frimerket på frimerket», men i bakgrunnen finner vi en konsentrert frimerkehistorie – med den verdenskjente posthornserien, bruksfrimerker og en flik av Norges første jubileumsmerke.

PENGEFORMIDLING 1883

Frimerkets stripe med sedler og mynter forteller at det handler om penger, men bakgrunnens collage av gamle og nye blanketter er garantien for at pengene ikke skal gjennom en tungvint

fysisk flytting. Gjennom avisannonser ble det kunngjort at fra 1.1.1883 kunne det sendes postanvisninger innenlands. Samme året åpnet Østerrike for verdens første postgirotjeneste, men det gikk 50 år før Norge kom etter med denne effektive formen for pengeformidling.

Postgirokontoret startet sin virksomhet 1.5.1943. En sterk vekst har ført til en forskyvning mot elektronisk betalingsformidling på vei inn i den papirløse pengeformidling.

BANKTJENESTER 1950

De fleste vil kjenne igjen motivene på dette frimerket. For hvem har ikke hatt en postsparebankbok med de oppmuntrende merkene med tall for sparebeløp. Da store plakater kunne fortelle publikum at «Postsparebanken kommer 2. januar 1950», hadde debatten om dens plass og berettigelse i det norske samfunn pågått i mer enn 60 år.

Banken har utviklet seg til en av landets største brukere av datautstyr, og med skranke-maskiner på postkontorene er den blitt on-line med sine filialer. Etter fusjonen med postgiro fra 1.1.1995 er Postbanken blitt i stand til å tilby alle former for banktjenester.

FRA INN- OG UTLAND:

På denne siden kan det bringes nyheter fra inn- og utland, og jeg tenker spesielt på utstillingsfronten, hvor jo Selskapets medlemmer har for vane å bringe hjem både heder og lovord. Eller det kan være rapporter fra arrangementer som medlemmene har besøkt, enten i form av frimerkemarkedet i Paris, Strand i London eller Postmuseet i Oslo for den saks skyld. Siden redaktøren denne gangen har muligheten til å disponere siden helt alene, nevner jeg 3 arrangementer denne gangen – 2 som allerede er avsluttet og 1 som ligger foran oss. Og vi starter med:

RARE STAMPS OF THE WORLD, LONDON

fant sted på ærverdige Claridges 6.–8. juli, et par hundre meter fra Oxford Street som de fleste nordmenn vet hvor finnes. 15 engelske handlere hadde slått seg sammen og invitert venner og kunder til å vise frem sine flotteste objekter. Her fantes «det eneste kjente», «det mest kjente», «den største enheten», «det første», «det dyreste» osv. Mange objekter var ikke vist offentlig tidligere. Mange objekter kunne vært nevnt. Skal vi konsentrere det om nordiske land kunne ses Per Lorentzens fantastiske eksponat av de 10 første danske frimerkene, inkludert 4-blokken av 2 Rigsbankskilling, fra Finland ble vist brevet fra 1858 med fire par av 5 kopek merket, hvis like neppe finnes, fra Island det fantastiske «Bible cover» med førsteutgaven 4 skilling grøn og 22 eksemplarer av 8 skilling, fra Sverige den gule 3-skillingen som er karakterisert som verdens dyreste enkeltmerke, og fra Norge brevet med blandingsfrankatur nr 1, nr 3 og nr 5, som faktisk ble betegnet som et av de sjeldneste brever fra Skandinavia. Her var Lady Gomms invitasjonsbrev til «the fancy dress ball» på Mauritius 30.9.1847, helark av Penny Black fra det engelske postmuseet osv. osv.

Det helt spesielle ved konseptet var å se alle disse berømte objektene på ett og samme sted, skjønt «oppnopningen» ble så stor, at det for vår utsendte medarbeider ble i meste laget av sjeldenheter. I etterkant rapporteres at ca 1.000 mennesker besøkte utstillingen, og det skal være planer om å gjenta det hele neste år. Men la det være helt klart; dette var ikke noe familiearrangement, snarere spesialkonstruert for folk med solide bankkonti eller ubegrenset tilgang på valuta.

SINGAPORE'95

Fra vår korrespondent i Østen har vi fått noen inntrykk fra SINGAPORE 95, den første internasjonale frimerkeutstillingen i denne tidligere britiske kolonien, som ble selvstendig republikk i 1965. Singapore er en moderne storby, men hvor det meste fungerer utmerket på tross av liten plass og 3 millioner mennesker. Turistreklamen forteller om verdens reneste by – uten tyggis og sigarettneiper i rennesteinene, og hvor løssluppen omgang med de nevnte artikler kan medføre bøter i relativt solide beløp i Singapore Dollar, ca NOK 4,50. Men byen har også andre sider, som korrespondenten øyeblikkelig vil utpeke som langt mer spennende enn magasinene i Orchard Road. Ta deg en tur i Chinatown, Little India og Arab Street. Her treffer du det ekte og opprinnelige som virkelig er spennende for en europeer.

På vel 3.000 rammeflater fikk vi oss presentert en internasjonal frimerkeutstilling med de fleste klasser. Korrespondenten hadde ikke pågangsmot til å besiktige så mange rammer, men konsentrerte seg heller om utvalgte eksponater. Fra Egil Thomassens nydelig presenterte Norsk Luftpost, via Arne Bays Norsk posthistorie, til «Snorres» klassiske Norgessamling som var ganske fantastisk. Undrer meg på om det noen gang har vært presentert offentlig et så omfattende materiale i solid kvalitet og hvor sjeldenheterne ganske enkelt «sto i kø». Samlingens to diamanter må vel sies å være 39-blokken med NK 1 og den uperførerte 4-skillings Oscar på brev (eneste kjente). En stemplet 10-blokk m/marginal var også

fantastisk, foruten førstesiden med en rekke ubrukte Norge nr 1 inkludert en 4-blokk av samme. Selv Postmuseet kan vel ikke skilte med tilsvarende. Utfordringen for «Snorre» de nærmeste par årene blir å omdanne eksponatet slik at det kan godkjennes i posthistorisk klasse og dermed bli presentert på NORWEX 97.

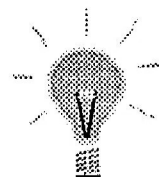
Siden korrespondenten har et forhold til sorte dronninger, lot han seg også oppmerksomme av et brev med Penny Black stemplet 1. mai 1840. Altså – verdens første frimerkefrankerte brev og førstedagsbrev. Men, for her er et men. På spørsmål til kvalifiserte filatelister om dette brevet virkelig kunne være ekte, ble det gitt noe unnvikende svar, uten at korrespondenten med dette vil ta standpunkt til hverken det ene eller det andre. «Time will show», som tyskeren sier.

Fra Paul H. Jensen, FIPs dommer i Singapore, har vi notert følgende resultater for de norske seniorutstillerne: GULL gikk til Øystein Grøntoft (Madagaskar – 90 poeng), Arne J. Bay (Norsk posthistorie – 90 poeng) og Egil H. Thomassen (Norge luftpost – 91 poeng + ærespris). STOR VERMEIL til Jan Ødegaard (Norge 1877/78 – 85 poeng), VERMEIL til Ingold Kapelrud (China posthistorie – 80 poeng), Odd Harald Johannessen (Fisk og fiskerier – 81 poeng) og Halvard Slettebø (Speiding – 80 poeng).

FRIMERKETS DAG, RÅDHUSET I OSLO

22.–24.9. blir det Frimerkets dag i Oslo Rådhus. Foruten nye frimerker knyttet til POSTENs 350-års jubileum i 1997 og FNs 50-års jubileum, vil nok interessen fra posthistorikere knytte seg til det som arrangøren kaller SKATTKAMMERET. Det opplyses at det i år vises unike objekter av vårt første frimerke, objekter med nr 1 fra en rekke europeiske land, objekter knyttet til stemplets 150-års jubileum i år og en rekke norske klenodier. Velvillig utlån til Posten fra samlere i inn- og utland. For de som har anledning altså, ta en tur innom Rådhuset i Oslo denne helga for å kikke på det utstilte materiale.

HVA SKAL «BARNET» HETE ????????

Redaktøren har – uten å spørre noen – kalt dette første prøvenummeret for BUDSTIKKA. Men det er slettes ikke sikkert at det er hverken det beste navnet eller det som styret i Selskapet ønsker at vårt nye skrift skal hete. Og hva sier dere medlemmer? Grip pennen fatt og si deres mening om saken. Hva skal «barnet» hete, og gjerne litt om hva slags stofftype dere ønsker vi skal bringe.

Jeg antar det må være Styret som til slutt beslutter hva skriftet skal hete. Men før det skjer ønsker jeg forslag. Og vi lover at innehaveren av det forslaget som til slutt bestemmes som det offisielle navnet, får seg tilsendt et eksemplar av NORD-NORSK POSTHISTORIE. Forslag sendes redaktøren under adresse: Wilstersvei 14 B, 0580 OSLO.